

Raad voor Cultuur
t.a.v. mevr. E. Swaab en de heer K. Weeda
R.J. Schimmelpennincklaan 3
2517 JN Den Haag

Betreft: ontslag Bijzondere Commissie Archieven

Utrecht, 8 december 2010

Geachte mevrouw Swaab, geachte heer Weeda,

Vanwege de onmogelijkheid nog onafhankelijk adviezen voor de Raad voor Cultuur te kunnen voorbereiden op het terrein van archiefwaardering en –selectie stellen de huidige leden van de Bijzondere Commissie Archieven (BCA) met onmiddellijke ingang hun functie ter beschikking. Wij hechten eraan de gebeurtenissen van de afgelopen twee maanden te memoreren, in perspectief te plaatsen en zo duidelijk te maken waarom wij tot onze beslissing zijn gekomen.

Op 7 oktober jl. ontving de BCA een adviesaanvraag van het ministerie van OCW met betrekking tot een nieuwe aanpak van het selectiebeleid van archieven. Gevraagd werd aan de BCA om voor 30 november te adviseren op een groot en ingewikkeld terrein, waarover in verband met alle daarbij betrokken belangen al sinds het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw een substantiële discussie wordt gevoerd. Mede tegen de achtergrond hiervan is een grondige beoordeling van een nieuwe aanpak zonder meer geboden.

Na bestudering van de adviesaanvraag kwamen wij tot een aantal conclusies:

- De termijn van advisering was te kort: mede gelet op de vaststelling in de Raad werd van ons verlangd dat wij in drie weken zouden preadviseren. Dit is geen redelijke termijn voor een advies van een dergelijke omvang;
- De bij de adviesaanvraag opgenomen informatie was onvoldoende: de bijgevoegde notitie van de Algemene Rijksarchivaris alsmede de rapportage van de ontwikkeling van de nieuwe methodiek uit november 2009 (!) bevatten een aantal stellingen, die met behulp van de toegezonden documentatie niet konden worden onderbouwd. De BCA kan, gezien de consequenties van zijn preadvisering voor het betreffende selectiebeleid, zonder voldoende onderbouwing en informatie niet preadviseren over een onvolledige adviesaanvraag;
- De adviesaanvraag en de bijbehorende notitie van de Algemene Rijksarchivaris bevat tenminste één aperte onjuistheid: voor het schrappen van de adviesfunctie van de Raad volstaat niet slechts het wijzigen van het Archiefbesluit. De adviesfunctie van de Raad ten aanzien van het vaststellen van selectielijsten heeft zijn basis in artikel 5, lid 2 van de Archiefwet;

- Ons werd haast bij voorbaat gevraagd positief te adviseren vanwege het starten van de organisatie Doc-direkt per 1 januari 2011: 'Onderschrijft de raad dat de voorgestelde selectieaanpak bijdraagt aan een meer duurzame informatiehuishouding?'

Wij meenden in onze vergadering van 19 oktober dat een preadvies op basis van de ingediende stukken niet op deze korte termijn mogelijk zou zijn. Tevens leek het ons op basis van dezelfde stukken niet mogelijk op alle punten inhoudelijk over de voorgestelde nieuwe selectiemethode positief te adviseren. Naast die inhoudelijke punten kan ook het schrappen van een externe, onafhankelijke toetsing van selectielijsten wat ons betreft niet op een positief oordeel rekenen. Dit staat los van de vraag of deze toets door de Raad voor Cultuur of een andere instelling zou behoren te worden uitgevoerd. De adviesaanvragen over ontwerp-selectielijsten die aan de BCA worden voorgelegd gaan te allen tijde over de selectie, dus ook over de vernietiging van mogelijk cultuur-historisch erfgoed. Deze vernietiging zonder enige onafhankelijke toetsing over te laten aan de grootste belanghebbenden is, vooral gezien de maatschappelijke discussie over de selectie van archieven in de afgelopen decennia, onverantwoord.

De druk om snel te adviseren werd ook (hetgeen ons nog steeds verbaast) vooral door de Algemene Secretaris van de Raad voor Cultuur opgevoerd. Ons werd door meerdere bronnen stellig medegedeeld dat door hem, buiten ons om, afspraken waren gemaakt met de Algemene Rijksarchivaris over het onderwerp. Bij ons is, ook gezien de druk die de Algemene Secretaris op ons legde om positief te preadviseren, de perceptie ontstaan dat toezeggingen zijn gedaan met betrekking tot de termijn én de inhoud van het advies. Hoewel wij dit uiteraard niet met stukken kunnen aantonen en de Algemeen Secretaris deze afspraken ontkent, zijn de aanwijzingen van diverse kanten (zowel van de kant van het Nationaal Archief als van het ministerie van OCW) ondubbelzinnig.

Dat de Algemeen Secretaris bij een technisch overleg met het Nationaal Archief over de adviesaanvraag toch aanwezig wilde zijn verbaasde ons zeer, aangezien hij eerder (op een rechtstreekse vraag van de voorzitter) had aangegeven niet aanwezig te zullen zijn. Het mag duidelijk zijn dat daardoor bij de BCA de indruk werd versterkt dat er bepaalde afspraken waren gemaakt. Het mag ook duidelijk zijn dat wij dat zien als een onaanvaardbare inbreuk op onze deskundige onafhankelijkheid en de noodzakelijke ruimte om vanuit onze visie en verantwoordelijkheid te kunnen preadviseren.

De voorzitter van onze commissie heeft op 1 november jl. in een mail aan de Algemeen Secretaris in duidelijke bewoordingen laten weten dat wij om procedurele en inhoudelijke redenen niet in staat zijn een preadvies op te stellen. Tevens is in deze mail aangegeven dat een (eventuele) toezegging gedaan door de Algemeen Secretaris aan de Algemene Rijksarchivaris onaanvaardbaar is. De voorzitter kwam dit te staan op een onacceptabel woedende telefonische reactie van de kant van de Algemeen Secretaris, die op hoge toon excuses eiste voor deze mail.

Bij het voorbereiden van de preadvisering tijdens onze vergadering van 25 november jl. is een inhoudelijk compromis uitgedacht, dat het mogelijk zou maken om met de nodige procedurele en inhoudelijke randvoorwaarden te starten met Doc-direkt per 1 januari 2011, waarbij een definitieve advisering naar de eerste maanden van het volgende jaar zou worden geschoven. De waarnemend secretaris van de commissie werd gevraagd dit in een inhoudelijk advies uit te werken en, aangezien dat niet binnen de gevraagde adviesterminj gereed zou kunnen zijn, een uitstelbrief te maken. Dit is

door de voorzitter van de BCA zowel telefonisch als per mail aan de Algemeen Secretaris medegedeeld. De uitstelbrief werd echter door de Algemeen Secretaris niet ondertekend en de secretaris van de BCA kreeg rechtstreeks van hem de opdracht een procedurele brief samen te stellen en de inhoudelijke reactie te staken. In een telefonisch onderhoud tussen de voorzitter van de commissie en de Algemeen Secretaris bleek deze laatste niet van zijn standpunt af te brengen en kreeg de voorzitter te horen dat als hij het niet eens was met de procedure het beter zou zijn daaruit zijn consequenties te trekken.

Wij beschouwen de inmenging van de Algemeen Secretaris van de Raad in onze wijze van preadvisering als niet aanvaardbaar. Het zal duidelijk zijn dat door de handelwijze van de Algemeen Secretaris van de Raad ons vermoeden van bestaande (informele) toezeggingen over inhoud en tijdstip van advisering alleen maar is versterkt. In onze optiek is de onafhankelijke positie van de Raad hiermee in het geding; in ieder geval de mogelijkheid van de BCA om onafhankelijk en integer te preadviseren.

Graag hechten wij eraan te vermelden dat een dergelijke interventie ook in januari van dit jaar al heeft plaatsgevonden, toen de Algemene Rijksarchivaris er bij de Algemeen Secretaris op heeft aangedrongen om een kennelijk onwelgevallige paragraaf in een door de Raad reeds vastgesteld advies te laten schrappen. De toenmalige voorzitter van de BCA heeft de Algemeen Secretaris er ook toen al op gewezen dat een dergelijke handelwijze indruist tegen het onafhankelijke karakter van de BCA en de Raad. Door ingrijpen van de huidige voorzitter van de BCA is het advies toen uitgebracht, zoals het in eerste instantie is vastgesteld. Dat de Algemeen Secretaris in een overleg over deze ingreep een van de toenmalige adviseurs van de BCA op een niet acceptabele wijze wel erg onwelwillend heeft behandeld, laten wij hier verder maar buiten beschouwing.

In opdracht van de Algemeen Secretaris zijn wij door de wnd. secretaris van de commissie inmiddels geïnformeerd over het procedurele advies, dat op 6 december jl. onder kenmerk rc-2010.05996/4 is uitgebracht. Wij beschouwen dit advies als een ernstig gemiste kans om substantiële inhoudelijke aanbevelingen mee te geven en daarom de Raad niet waardig. Omdat de BCA aan de voorbereiding van dit advies part noch deel heeft gehad, nemen wij er dan ook volledig afstand van. Verder kunnen wij ons, gezien de korte termijn waarop deze brief is voorbereid, niet aan de indruk onttrekken, dat dit namens de Raad uitgebrachte advies ook bij de Raad zelf nog onbekend is.

De Bijzondere Commissie Archieven is geen partij in eventuele beraadslagingen en overwegingen tussen het ministerie van OCW en de Raad. De leden van de commissie zijn benoemd op basis van hun specifieke deskundigheid. Er is bij de benoeming ook gelet op mogelijke belangenverstrengeling, bijvoorbeeld door het meewerken aan selectielijsten waar de commissie op moet adviseren. De wettelijk gegarandeerde onafhankelijkheid van de Raad en daarmee van de BCA beschouwen wij als van essentieel belang voor het goed functioneren van een adviesorgaan. De BCA heeft de afgelopen jaren zijn adviestaak consciëntieus uitgevoerd en heeft alle voorgelegde adviesaanvragen ook altijd binnen de gestelde adviestermijnen afgehandeld.

De gedachtewisselingen van onze voorzitter met de Algemeen Secretaris hebben er echter toe geleid dat hij op deze wijze niet wenst te functioneren. De overige leden van de commissie hebben zich bij die zienswijze aangesloten. De commissie treedt derhalve in zijn geheel af.

Wij zijn ons er terdege van bewust dat hiermee ook de wettelijke advisering ten aanzien van selectielijsten komt stil te liggen, onder andere van de selectielijst voor de gemeenten en de waterschappen, die binnenkort ter visie gelegd zullen worden. Nu de situatie ontstaat dat wij op het overkoepelende beleidsterrein van waardering en selectie niet onafhankelijk kunnen adviseren, lijkt ons dat ook niet gewaarborgd voor individuele selectielijsten.

Het spijt ons zeer dat wij genoodzaakt zijn om deze stap te nemen.

Met hoogachting,

Dr G.J. van Bussel (voorzitter)

Dr J.W.L. Brouwer

B.G.W. Mantel-MA

M.A.B. van Bragt-Kroonen MA

cc. de staatssecretaris voor cultuur, dhr. H. Zijlstra